

Sprog i Norden

Titel: Det svenska språket i Amerika
Forfatter: Nils Hasselmo
Kilde: Sprog i Norden, 1971, s. 125-162
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Det svenska språket i Amerika

Av Nils Hasselmo

Amerikasvenskan kommer här att behandlas ur en synvinkel, som jag skall beteckna som spänningsfältets synvinkel. Betonningen kommer att läggas på det som är dynamiskt, inte på det som är statiskt. Det betyder inte att det saknas tendenser till stabilisering, att amerikansvenskan utgör ett "mischmasch" — som både besökande hemmasvenskar och svensk-amerikanska iakttagare så ofta uttryckte saken. Det betyder inte att det saknas regelbundenheter i det språkbruk, som kan iakttas hos enskilda individer, inom mindre eller större talgemenskaper eller, i sista hand, inom den kulturkrets, som en tid allmänt kallades för Svensk-Amerika. Det betyder inte att varje försök att beskriva amerikansvenskan som en distinkt variant av svenskan är dömt att misslyckas. Men — det betyder att betoningen kommer att läggas på språkutvecklingen snarare än på dess resultat, på variationsmöjligheterna snarare än på en enda uppnådd norm, på en "öppen" grammatik, som gör det möjligt att utnyttja den ständigt närvarande engelskan, snarare än på en "sluten" en gång för alla given amerikansvensk grammatik.

Perspektivet kommer att anbringas både på de rent språkliga företeelserna och på de kulturella förhållanden som skisseras. Som spänningsfältets poler framträder alltså inte bara de två språkssystemen i kontakt, engelskan och svenskan, utan också de två kulturerna i kontakt, den amerikanska och den svenska.

Det förefaller som om vi nu skulle befinna oss ganska nära den punkt där spänningen mellan majoritetsspråket och majoritetskulturen å ena sidan och minoritetsspråket och minoritetskulturen å den andra kan väntas upphöra, ganska nära assimilationsprocessens slutpunkt. Men dess närhet bör inte över-

drivas. Som särskilt den amerikanske sociologen Joshua Fishman visat i sina omfattande undersökningar av etniciteten i U.S.A. är det amerikanska samhället genomsyrat av en svärgripbar men icke desto mindre påtaglig kulturell pluralism, som trots melting-pot-ideologin kan spåras hos miljoner amerikaner i tredje och fjärde led (Fishman 1966). Studiet av amerikansvenskan och den svensk-amerikanska kulturen är alltså inte endast det historiska studiet av en svensk "kulturpillra", som gått sitt öde till mötes. Det är en gren av ett vidare studium av den amerikanska nationen sådan den ännu ter sig. Att studiet gäller en grupp, inom vilken spänningarna var starkast för något halvsekel sedan och som — särskilt i populäruppfattningen — ansetts relativt lättassimilerad, skall inte dölja likheten med de grupper vars assimilering — om det blir slutresultatet — orsakat konvulsioner i det amerikanska samhället under de senaste årtiondena. Att betona spänningsfältets synvinkel är inte bara fruktbart rent teoretiskt och metodiskt; det kan också tjäna till att understryka likheterna mellan Svensk-Amerika och de mera dagsaktuella minoriteterna, det svarta, det indianska, det spansktalande Amerika.

Kulturkontakt

Emigrationens förlopp i stort är välkänt. Den svenska folkgruppen i Förenta staterna tillväxte stadigt från ca 1850 fram till omkring 1910 med stora emigrantvågor under 1860- och 1880-talet och strax efter sekelskiftet. År 1860 fanns det enligt den amerikanska censusen något under 20 000 svenskfödda i landet, 1890 låg siffran ganska nära halvmiljonstrecket, och under början av 1900-talet nådde den sitt maximum med över 600 000 svenskfödda. I procent av landets befolkning nås maximum kring sekelskiftet, då inte mindre än 5,6 % utgörs av svenskar. Om man också lägger till den s.k. andra generationen, personer med åtminstone en svenskfödd förälder, så kommer siffrorna upp över miljonstrecket vid sekelskiftet och närmar sig en och en halv miljon 1910. En välinformerad svensk-amerikansk kommentator, professor Gustav Andreen vid Yale University (senare president vid Augustana College)

anger den svensktalande befolkningens storlek till cirka en och en halv miljon redan vid sekelskiftet (Andreen 1900, 5). Modersmåls-censussen från 1940 ger en uppfattning om den senare utvecklingen. Av de utlandsfödda anger 423 200 svenskan som modersmål, av den andra generationen (åtminstone en svenskfödd förälder) 374 040 och av senare generationer 33 660, alltså totalt 830 900 amerikaner med svenska som modersmål 1940.

Koncentrationen av den svenska befolkningen till vissa områden, särskilt i Mellanvästern, var viktig för den kulturella utvecklingen. Enligt Helge Nelsons översikt (Nelson 1943) befann sig 1920 betydligt över hälften av den svenskfödda befolkningen i Mellanvästern, och Minnesota och Illinois svarade ensamma för mer än en tredjedel av det totala antalet svenskfödda i USA. I t.ex. Chicagos svenskkvarter och i vissa township i Minnesota var svensktätheten tidvis närmast hundra procentig. Den senare utvecklingen kan återigen antydast med siffror från modersmåls-censussen 1940. För 'svenskstaten' Minnesotas del angav 65 749 utlandsfödda svenskan som modersmål; siffran för den andra generationen var 89 280 och för senare generationer 9 540. Totalt hade alltså enligt censussen 1940 164 560 personer i Minnesota (en stat på cirka 3,8 miljoner) svenskan som modersmål. Enligt en undersökning baserad på en tioprocentig sampling av 1 500 hushåll i Chisago Lake-området i Minnesota, som jag utförde för ett år sedan, talar fortfarande över en tredjedel av befolkningen i området svenska men koncentrationen till den äldre generationen är mycket påtaglig.

Den svenskspråkiga kulturella verksamheten under de första decennierna av 1900-talet är så omfattande, att den kan förklaras endast med utgångspunkt från en befolkning av den antydde storleksordningen och koncentrationen. Svensk-Amerika utgjorde kulturellt en stat i staten. Svenska gudstjänster förekom i betydligt mer än 1 000 kyrkor tillhörande flera olika samfund. Svenska användes i konfirmations- och söndagsskoleundervisning och i s.k. svenska sommarskolor i kyrklig regi. Svenskan var det officiella språket för samfunden. I ett halvt dussin svensk-amerikanska college och seminarier undervisades

i svenska och delvis på svenska. Antalet svenskspråkiga periodiska publikationer uppgick till betydligt mer än hundra. Ett förlag som Augustana Book Concern utgav ensamt inte mindre än 151 svenska titlar i en total upplaga på 750 000 exemplar under femårsperioden 1906—10. För femårsperioden 1911—15 utkom över femtio böcker som kan inkluderas i kategorin svensk-amerikansk skönlitteratur. Otaliga föreningar och loger, mer eller mindre medvetet inriktade på "svenskhetens bevarande", sammanträdde regelbundet. Svenska sångkörer florerade i otaliga samhällen. (Beträffande situationen på 1960-talet, se Hedblom 1962, 1963, 1965, 1966 och Hedblom och Nyström 1966.)

För att ge en uppfattning av omfattningen och utvecklingen har jag sammanfattat uppgifter från Augustana Book Concern och från O. F. Anders svensk-amerikanska bibliografi i några tabeller och figurer. De talar sitt tydliga språk och skall inte här kommenteras i detalj (jfr Hasselmo 1963 a).

Redan denna kortfattade kvantitativa översikt gör det uppenbart att spänningar måste uppstå. Spänningarna rör ett Svensk-Amerika som visade starka tendenser att vilja vara kulturellt, om inte politiskt, självständigt, och det omgivande amerikanska samhället. De rör Svensk-Amerika och rivaliserande immigrantgrupper, inte minst irländarna — vilka till mångas stora förtrytelse på grund av att de redan kunde engelska ansågs ha lyckats usurpera rollen som "de riktiga amerikanerna" (jfr Carlsson 1923). De rör varje aspekt av det svensk-amerikanska kulturlivet, kyrka, skolor, press och skönlitteratur, i dess förhållande till motsvarande engelskspråkiga institutioner. De rör det svensk-amerikanska settlementet i dess förhållande till en kulturell, politisk och ekonomisk omgivning dominerad av engelskspråkiga "riktiga" amerikanare. I sista hand rör de förhållandet mellan den enskilde svensk-amerikanen och hans engelskspråkiga nya landsmän.

Den svenska befolkningens omfattning och koncentration väckte hos många förhoppningar om att ett Svensk-Amerika skulle kunna bestå för evärdliga tider. Attitydförändringar kan spåras t.ex. bland de kyrkliga ledarna. De tidigaste ledarna tycks ha varit inriktade på en ganska snar övergång till eng-

Tabell 1: *Svenskspråkiga och engelskspråkiga tryckalster vid ABC 1891—1935.*

	Antal titlar		Upplaga	
	Svenska	Engelska	Svenska	Engelska
1891—1895	90	3	310 000	3 000
1896—1900	126	9	410 000	14 000
1901—1905	136	21	510 000	56 000
1906—1910	151	31	750 000	82 000
1911—1915	140	53	840 000	140 000
1916—1920	103	81	510 000	340 000
1921—1925	63	165	310 000	880 000
1926—1930	19	176	170 000	1 190 000
1931—1935	11	167	78 000	880 000

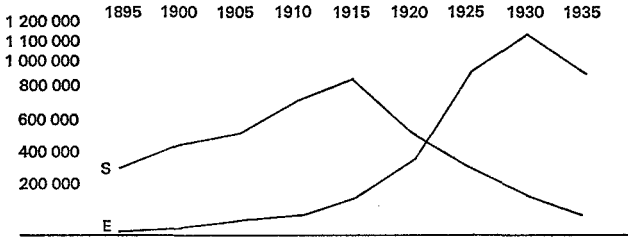
Fig. 1: *Grafisk framställning av utvecklingen vid ABC 1891—1935.*

a) Antalet titlar per femårsperiod.

Tabell och fig. 1 är baserade på årsredogörelserna från Augustana Book Concern, publicerade varje år i protokollet från Augustanasynodens årsmöte.

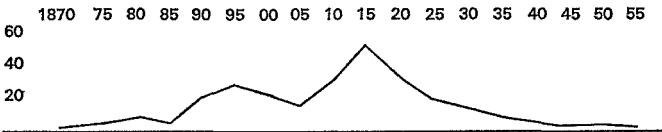
b) Upplagor per femårsperiod.

Tabell 2: *Svensk-amerikansk skönlitteratur 1865—1955.*

År	1865—70	1871—75	1876—80	1881—85	1886—90
Antal titlar	1	5	9	4	20
År	1891—95	1896—1900	1901—05	1906—10	1911—15
Antal titlar	28	23	17	29	51
År	1916—20	1921—25	1926—30	1931—35	1936—40
Antal titlar	30	20	17	9	5
År	1941—45	1946—50	1951—55		
Antal titlar	2	3	1		

Fig. 2: *Grafisk framställning över antalet svensk-amerikanska skönlitterära verk 1865—1955.*

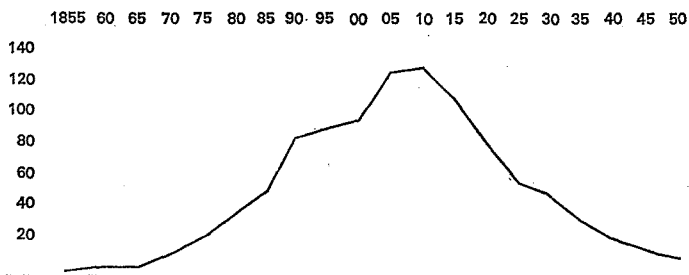

Tabell och fig. 2 är baserade på O. F. Anders bibliografi *The Cultural Heritage of the Swedish Immigrant; selected references*. Rock Island, Ill., 1956.

Tabell 3: *Svensk-amerikanska periodiskt utkommande publikationer 1855—1950.*

År	1855	1860	1865	1870	1875	1880	1885
Antal publikationer	1	4	4	14	23	38	54
År	1890	1895	1900	1905	1910	1915	1920
Antal publikationer	83	88	92	128	130	110	76
År	1925	1930	1935	1940	1945	1950	
Antal publikationer	55	49	35	25	19	13	

Fig. 3: *Grafisk framställning över antalet svensk-amerikanska periodiska publikationer 1851—1950.*

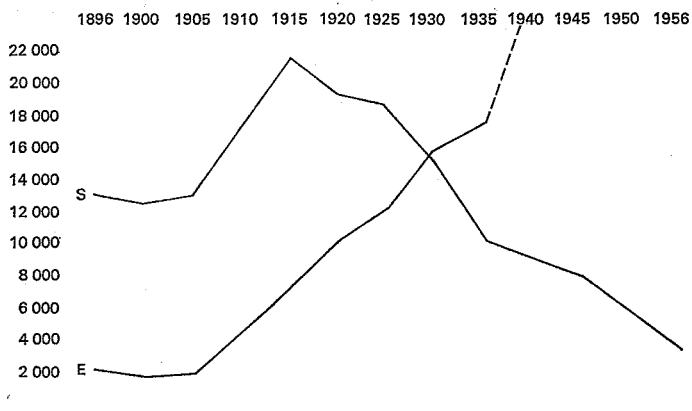
Tabell och fig. 3 är baserade på O. F. Anders bibliografi *The Cultural Heritage of the Swedish Immigrant; selected references*. Rock Island, Ill., 1956.

Tabell 4: *Prenumeranter på Augustana (svenskspråkig) och The Lutheran Companion (engelskspråkig) 1896—1956.*

	1896	1900	1905	1910	1915	1920	1925
Augustana	13 228	12 855	13 207	17 256	21 102	19 083	18 584
Lutheran Companion	2 130	1 995	2 041	4 945	6 917	9 508	11 398
	1930	1935	1940	1945	1950	1956	
Augustana	14 873	9 907	8 996	8 230	5 986	3 132	
Lutheran Companion	15 316	17 073	24 091	39 080	51 149	88 345	

Fig. 4: *Grafisk framställning över antalet prenumeranter på Augustana (svenskspråkig) och The Lutheran Companion (engelskspråkig) 1896—1956.*

Tabell och fig. 4 är baserade på årsredogörelserna från Augustana Book Concern, publicerade varje år i protokollet från Augustanasynodens årsmöte.

elska (jfr Lund 1960, 14). Allteftersom immigrantströmmen blev stridare kom emellertid verksamheten att inriktas mer och mer på att inlemma de nyanlända svenskarna med kyrkorna. Svenskheten blev under en längre tid kyrkans stora tillgång snarare än en belastning. Liknande tendenser kan spåras inom pressen och skönlitteraturen. Det höjdes röster som varnade för sangviniska förhoppningar och varslade om ett "språkskred" då svenskan på mycket kort tid skulle ersättas av engelskan, men ännu vid tiden för första världskriget var det uppenbarligen svårt för en befolkning som levde ett i många avseenden svenskoriterat liv mitt i USA att inse att Svensk-Amerika vilade på bräcklig grund, nämligen på en fortsatt immigrantström från Sverige. Kurvorna i diagrammen visar, med mindre variationer, en stadig ökning fram till första världskriget. Och även om de då alla börjar gå nedåt är det påtagligt att det ännu på tjugotalet kan ha varit fullt möjligt att tro på Gustav Andreens profetia från sekelskiftet att "i många centra svenska icke kommer att förklinga under det tjugonde århundradet" (Andreen 1900, 18). Det är alltså under de första årtiondena av 1900-talet, som spänningarna når sitt maximum. Några exempel från denna tid skall få belysa dem.

Först Svensk-Amerika som helhet i förhållande till det amerikanska samhället. Även om det naturligtvis inte utgör någon förklaring av utvecklingen, så är uttrycket att "USA har ignorerat ihjäl" sina minoritetsgruppers kulturliv inte helt innehållslöst. Med undantag av lagstiftningen mot offentlig användning av andra språk än engelskan i samband med världskrigshysterin är det svårt att finna exempel på åtgärder som kan karaktäriseras som förtryck mot dylika kulturyttringar. Som senast Fishman påpekat har den officiella inställningen varit att vad det amerikanska samhället har att bjuda är så attraktivt, och möjligheterna att tillgodogöra sig dess förmåner så stora, att assimilationen av minoriteterna är ofrånkomlig (Fishman 1966). Melting-pot-teorin är ofelbar. Något aktivt förtryckande behövs alltså inte, det räcker med att helt enkelt ignorera minoriteternas kultursträvanden och de kommer att dö. Spänningarna återfinns alltså närmast inom Svensk-Amerika, inte egentligen mellan Svensk-Amerika och det officiella

amerikanska samhället. Konfrontationen uppstår mellan svenskar som vill assimileras och argumenterar för assimilation, och svenskar som inte vill assimileras och argumenterar emot fullständig assimilation. I diskussionen av den mångfacetterade Språkfrågan, den fråga kring vilken attityderna bäst kristalliserar sig och som utgör själva kärnan i hela den svensk-amerikanska kulturdebatten, finner man alltså ställda mot varandra uttalanden av följande typ:¹

"... an *American* spirit should be embodied in America, not a *Swedish* one. . . . an *American* spirit is not the same as a *Swedish-American*. . ." (Telleen 1890, 124)

"... de behöfva icke öfvergå från svenskan till engelskan; de kunna med fördel behålla det gamla *medan* de inhämta (sic) och äfven *sedan* de inhämtat det nya." (Carlson 1923, 8)

Det bör betonas, att båda debattörerna visar att de är medvetna om de spänningar som föreligger, att en extrem lösning är omöjlig, dvs. ett fullständigt och omedelbart förkastande av svenskan respektive ett fasthållande vid svenskan som utesluter engelskan. I fråga om den utveckling de önskar är de dock diametralt motsatta. Den förre anser att svenskan måste "offras", den senare att den till varje pris måste bevaras. Gustav Andreen kan anses typisk för en mera moderat inställning. Han betonar engelskans betydelse men också att idealet är tvåspråkighet på lång sikt.

"... engelskan [är nu] det språk, medels hvilket svensk-amerikanerna måste göra sin viktigaste insats på det amerikanskt nationella området." — — — "Men ett folk, som ej äger någon motståndskraft, någon konservatism, kan ej håller utöfva något varaktigt inflytande på andra. Det vore därför ett sorgligt tecken, om vårt svensk-amerikanska folk alltför hastigt genomginge denna process [dvs. fullständig övergång till engelskan]." (Andreen 1900, 17—18)

¹ Kursivering i enlighet med originalen.

Språket blir symbolen och uttrycket för de svenska värdena.
En diktare konstaterar:

”Nordmannaaanden, redbar och trogen, / aldrig i fäderne-
språket kan dö. / Hvart uti verlden dess stämma än räk-
ker, / dit ock hans andliga rike sig sträcker.” (J. A. Enan-
der, Svenska språket)

En av de utförligare beskrivningarna av amerikansvenskan slu-
tar:

”Så mycket bör dock vara klart för hvar och en, att vi
med svenskan förlora vår nationalkaraktär, hvori det lik-
väl finnes drag, som sannerligen äro värda att gömma,
egenskaper, dyrare än silfver och guld, och som vi därför
borde skydda och bevara såsom ett dyrbart arf för oss
och våra efterkommande.” (Zetterstrand 1904, 244)

Med utgångspunkt från denna inställning till språket kan man
spåra en rad värden med vilka det associeras. Det represen-
terar historia och traditioner, hem, föräldrar och barndom,
religiösa och estetiska ideal, det är ett uttryck för själva natio-
nalkaraktären, det är det band som knyter samman ett folk
som spritts över en ny kontinent. Det är också det medel ge-
nom vilket de svenska ”kulturbärarna” skall ge sitt bidrag till
den amerikanska nationen (jfr Hasselmo 1963 b).

Inom de svensk-amerikanska kyrkosamfunden kompliceras
språkfrågan ytterligare genom att den inte bara rör amerika-
nism och svenskhet utan också, som en tredje ingrediens, de
religiösa idealen. Spänningarna blir starkare än på kanske nå-
got annat område. Missioneringsuppgiften, inte minst i förhål-
lande till det uppväxande släktet, kommer i konflikt med be-
hovet av fortsatt svenskspråkig verksamhet för de äldre, för
vilka språket och religionen blivit nästan oskiljbara. I kyrkor-
nas protokoll kan debatten följas i detalj under årtionden.
Engelskan tränger gradvis in via ungdomsföreningar och kon-
firmations- och söndagsskoleundervisning. I vissa fall leder
spänningarna till etablerandet av ”splinterförsamlingar” enligt
språkliga linjer, med en ursprunglig svenskspråkig och en ny
engelskspråkig församling. Konflikten avspeglas också på det

nationella planet i protokollen från de årliga synodalmötena. Först på tjugotalet börjar engelskan slå igenom i större omfattning. År 1921 hölls fortfarande 85 % av predikningarna inom Augustanasynoden på svenska, men samma år övergick också de stora "konferenserna" inom synoden, Minnesota- och Illinoiskonferenserna, till att trycka sina protokoll på engelska; 1924 trycktes protokollet från det nationella synodalmötet på engelska och 1925 utkom den första fullständiga gudstjänstordningen på engelska (Stephenson 1932, 459).

Även den del av språkdebatten som rörde skönlitteraturen innehöll komplicerande faktorer. Många av författarna, kanske de flesta, kände sig mest hemmastadda med den litterära tradition de fört med sig från Sverige. Redan av det götiska inslaget i många svensk-amerikanska dikter framgår att det inte är det moderna genombrottets svenska litteratur som tjänat som förebild utan snarare den nationalromantiska. Den svensk-språkiga litteraturen kom i viss utsträckning att stå helt i nostalgins tjänst. Det är t.ex. påtagligt i hur stor utsträckning naturlyriken beskriver ett rent svenskt landskap, inte Mellanvästerns prärier. Spänningar uppstod inte bara eller ens främst, mellan författare som valde att skriva på engelska och författare som fortsatte att skriva på svenska. De uppstod också mellan författare som höll sig kvar inom ett mycket snävt område av en tidigare svensk litterär tradition och författare som grep sig an med uppgiften att skapa en svenskspråkig litteratur i Amerika som på en gång anknöt till den samtida svenska litteraturen och inriktade sig på den svensk-amerikanska verkligheten.

G. N. Malm är ett intressant fenomen. Med romanen "Charli Johnson, svensk-amerikan", 1909, och fyra-aktsdramat "Härute", 1919, gjorde han det mest beaktansvärda försöket att skapa något som skulle kunna kallas en svensk-amerikansk realistisk litteratur. De konflikter som utgör huvudtemana i dessa verk är helt svensk-amerikanska. Den unge emigrantens konfrontation med Amerika och svensk-amerikansheten, de kulturella strävandena vid Bethany College i Lindsborg i Kansas, kyrkligt kiv, oljespekulation, den populistiska rörelsen i Mellanvästern etc. Språkfrågan spelar en viktig roll i båda ver-

ken. Inte minst intressant är den omständigheten att Malm försökte skapa en ny svensk-amerikansk stil, en stil som baserade sig på svensk-amerikanskt talspråk och tog hänsyn till språklig variation i förhållande till både samhällsklass och individualitet.

Malm representerar värtaligt "kulturbärandemat" i den svensk-amerikanska debatten. Svensk-Amerika hade ett viktigt bidrag att ge till den amerikanska nationen, ett bidrag som bäst kunde främjas genom att svensk-amerikanerna utvecklade sina möjligheter inom den egna gruppen, med hjälp av det egna språket. Men Malm representerar också ett flerfaldigt dilemma. Det är inte bara den omgivande engelskspråkiga kulturen som hotar, det föreligger också ett kanske ännu större hot från det egna lägret, nämligen den döda tradition som han anser i alltför hög grad hade kommit att förknippas med svensk-amerikanshet. Han polemiserar inte bara mot ett yligt anammande av allt amerikanskt utan också mot bristen på intresse för det som rör sig i tiden både hemma i Sverige och i USA.

Hos Malm framträder ett slags spänning, som inte bara har att göra med svenskans bevarande utan också med dess form. Som redan påpekats försökte han skapa en ny svensk-amerikansk stil. Han inkorporerar frikostigt engelska drag i sitt språk, men utan de våldsamma överdrifter som förekommer i den rikhaltiga litteraturen på s.k. "mixat språk", dvs. medvetet komisk amerikansvenska. Den engelska påverkan visar sig huvudsakligen i dialog. Även om Malm inte hävdade att en ny amerikansvensk norm skulle få utbilda sig, och även om han möjligen t.o.m. skulle ha tagit avstånd från en dylik ståndpunkt, så föreligger dock här en tendens till språklig självständighet gentemot hemmasvenskan. Samtidigt som Svensk-Amerika sökte bevara sin integritet gentemot den engelskspråkiga omgivningen, hade det också börjat avsöndra sig från moderlandet Sverige i språkligt avseende.

De flesta svensk-amerikanska iakttagarna såg utvecklingen av skriftspråket med farhågor. Det kan inte råda något tvivel om att de ansåg det som ett livsvillkor för Svensk-Amerikas kulturliv att den hemmasvenska normen bevarades. Johan Persson konstaterar:

"I de svensk-amerikanska tidningarna vimlar det af anglicismer, i somliga mer, i andra mindre. Högst få äro någorlunda fria från dem, ingen helt och hållet." (Person 1912, 125)

Men det flerfaldiga dilemma som nämnts tidigare återkommer i debatten. Den hemmasvenska normen är inte heller tillfredsställande. Johan Person finner 1912:

"Sådant det [svenska språket i pressen i USA] förefinnes där, ansluter det sig i fråga om form närmast till det, som var allmännast brukligt i Sverige för ett tjugotal år sedan. Det är således tämligen oberördt af det senaste årtiondets utsväfningar på det ortografiska området och har tagit föga intryck af den nyaste svenska skönlitteraturens formföra och slarf i grammatikaliskt hänseende." (Person 1912, 125)

Medan man värjde sig mot förnyelse genom påverkan från engelskan, tappade man också kontakten med den förnyelse som försiggick hemma i Sverige.

G. N. Malm tillhörde dem som insåg att den senare faran var lika allvarlig som den förra, om inte allvarligare. Han talar i sin roman och sitt skådespel om den stela "prästsvenskan", som utgör ett allvarligt hinder när det gäller att intressera det uppväxande släktet för svenskt språk och svensk kultur. Och när han vädjar om "sansad och ärlig kritik" av språket, så vänder han sig uppenbarligen i lika mån mot en purism som leder till förstening och mot en tolerans av engelsk påverkan som han helt enkelt anser som dålig stil. Hans kritik gäller för övrigt inte bara språket; hans syfte är en mera generell kulturkritik där språket ingår som en ingrediens tillsammans med religiösa, politiska och sociala frågor.

En schematisk sammanfattning. Svensk-Amerika hade tack vare den omfattande immigrationen från Sverige under det senare 1800-talet och början av 1900-talet kommit att bli något av en kulturell stat i staten. De svenska kulturyttringarna i USA hade blivit så omfattande, att möjligheten av ett visst kulturellt oberoende förelåg. De svenskspråkiga kulturyttring-

arna kom i ganska stor utsträckning att inriktas på försvar mot den engelskspråkiga kulturen. Det gällde att bevara svenskan och de värden som var intimt förknippade med språket. Samtidigt som detta försvar pågick skedde dock mer eller mindre omärkligt en avsöndring från den hemmasvenska kulturen och hemmasvenskan. Svensk-Amerika började bli självständigt inte bara gentemot det engelskspråkiga USA utan också gentemot Sverige. Den senare självständigheten var av två slag: dels ett resultat av en påtaglig isolering från utvecklingen i Sverige, en ensidig inriktning på en tidigare svensk tradition, ett tidigare språk, dels ett resultat av påverkan av amerikansk kultur och amerikanskt språk. Det Svensk-Amerika som representerade isoleringen hade föga möjlighet att fortleva kulturellt på grundval av en alltmer urholkad tradition. Det av omgivningen — och i någon mån det samtida Sverige — påverkade Svensk-Amerika stod å andra sidan i för stark kontakt med den omgivande engelskspråkiga kulturen för att i längden kunna hävda sitt oberoende. Resultatet blev att under de årtionden som följde på 1920-talet Svensk-Amerika blev språkligt och kulturellt allt vagare i konturerna. Idag återstår blott resterna av det som en gång kunde karaktäriseras som ett uttryck för en Svensk-Amerikansk Dröm inom ramen för den Amerikanska Drömmen.

Språkkontakt

Att tolka språkkontakt ur spänningsfältets synvinkel är att anknyta till en väletablerad metodik (Weinreich 1953; Haugen 1956; jfr sammanfattning i Hasselmo 1969 a). Spänningarna rör dels förhållandet mellan språken och den verklighet de skall representera, dels de båda språkens strukturer. Svenskan i USA har förändrats därför att den verklighet den skulle representera var en annan än den svenska, den har förändrats därför att de svensktalande också började använda engelska. Om endast den första förutsättningen hade varit för handen, hade anpassningen till en ny verklighet skett med rent inhemska medel. Eftersom ett annat språk som redan uttryckte denna verklighet fullt adekvat fanns lätt tillgängligt utnyttjades

i stället möjligheten att "låna". Allteftersom tiden gick kom "lånandet" att innefatta även drag i engelskan, som inte har något att göra med den verklighet som representeras. Det fanns ingen anledning för de tvåspråkiga att hålla sin svenska och sin engelska helt isär; eftersom det fanns engelsktalande som var enspråkiga men — med tiden — knappast några svensktalande som var enspråkiga, kom utvecklingen via ett ändlöst antal s.k. inlärningssystem att gå i riktning mot en engelsk-påverkad svenska snarare än i riktning mot en svenskpåverkad engelska (även om i den första generationen det förekommer en stark svensk accent i engelskan på grund av svårigheter för vuxna att tillägna sig ett nytt fonologiskt system). Förutom vad svensk-amerikanska iakttagare ofta betecknade som "nödvändiga lån", uttryck för nya företeelser, tillkom också vad de betecknade som "onödiga lån", uttryck som ansågs ha likvärdiga motsvarigheter i svenskan. "Lånen" begränsades inte heller till språkets lexikon utan utsträcktes också till syntax och fonologi.

Den diakroniska mångfalden, utvecklingen i tiden, har sin motsvarighet i en synkronisk mångfald, i skillnader mellan skrift och tal, mellan olika stilarter, mellan individer med olika språkliga biografier och attityder. Spänningarna varierar och behovet att göra motstånd mot engelsk påverkan varierar. De diametralt motsatta uttalanden beträffande amerikansvenskan, som man stöter på i litteraturen har sin rot i denna variation — i den mån de inte är baserade på önsketänkande. Ernst Skarstedt kan t.o.m. konstatera helt kategoriskt att "icke något nytt språk håller på att utbilda sig", medan han samtidigt talar om den "egendomliga rotväliska, som användes i vissa gamla svenska farmbygder på prärierna . . ." (Skarstedt 1917, 435—436).¹

Språkväxling. De största enheterna i en analys av tvåspråkigas beteende kan sägas utgöras av hela samtal (eller texter) på de respektive språken. I ett svensk-amerikanskt samhälle talas

¹ Skarstedt polemiserar mot Noreens påstående i *Vårt språk*, bd. 1, 97, att amerikansvenskan "möjligen en gång i tiden kan komma att kräva erkännande såsom en tredje självständigt berättigad riksspråksform . . ."

en tvåspråkig svenska i vissa situationer, engelska i andra situationer.¹ Karaktäristiskt för den språkliga ekonomin är vidare att vissa samtal kan föras helt på engelska (naturligtvis nödvändigt om en engelsk-enspråkig person är inblandad), medan samtal helt på svenska är mindre vanliga. Eftersom svenskenspråkiga personer bara i undantagsfall deltar, så finns det inga absoluta hinder mot att använda engelska även om svenska så att säga har valts för en viss talsituation. Detta förhållande kan tolkas som ett exempel på att det är svenskan som påverkas av engelskan, inte tvärt om.

De engelska enheter som kan inpassas i ett i övrigt svenskt samtal kan bestå av s.k. språkliga rutiner, färdiggjorda samtalssegment, t.ex. historier, hälsningar eller ritualiserade frågor-och-svar-rutiner. I princip kan dessa större enheter utgöras av vilken del av ett samtal som helst som på något sätt anknyter till speciellt engelskspråkiga förhållanden. Citat av uttalanden, ordspråk och sägesätt på engelska är vanliga. Ibland kan hela åsiktskomplex som blivit något av en utantilläxa spåras i de engelska avsnitten i ett samtal. Schablontänkande leder till användandet av språkliga schabloner på originalspråket.

En påtaglig form av engelsk påverkan på detta plan är överförandet, eller kopieringen, av vissa signaler. De används t.ex. när en person vill få ordet (*Well, I tell you . . .*), när en person talat färdigt (*And that's all . . .*) eller när en person tvekar (*What was I going to say . . .*). De används också för att uppehålla kontakten med lyssnarna, t.ex. uttryck som *you know* och *isn't that right*. S.k. sekvenssignaler som knyter samman olika meningar kan också räknas hit, t.ex. *however, anyhow* och *of course*. Konjunktionerna *and* och *but* förekommer i svenska sammanhang nästan uteslutande i denna funktion, alltså i början av en mening, inte för att knyta samman element inuti en mening. På gränsen mellan de rutiner som har ett "innehåll" och de rena signalerna kan man kanske nämna olika slags kraftuttryck, t.ex. *oh gosh, oh my land* och *you bet*.

Eftersom de enheter det här gäller kan omfatta en hel följd

¹ Exempelen är hämtade från mina egna undersökningar och från de inspelningar, som gjorts av docent Folke Hedblom (Hedblom 1962, 1965, 1966).

av meningar, uppträder de ofta i en form där bara vissa uttryck är engelska. Påverkan av engelska samtalsenheter tar sig inte alltid, eller ens vanligtvis, formen av fullständiga engelska meningar. Liksom i fråga om signalerna och kraftuttrycken sker språkväxlingen ofta inom ramen för en enda mening. Särskilt vid övergången från svensk konversation till en engelsk rutinartad sekvens förekommer kortare engelska meningsfragment (jfr Hasselmo 1970).

- (1) Och vi kan inte producera en ——— en ——— *cubic feet* [sic] utav lu- ——— med *air* för oss ——— själva. (X: *Uh-huh*). Det är här. Vi tror vi ——— vi ——— tror vi (det) ——— har det kommandes. Vi äger inte oss själva. Om vi ägde oss själva, så satte vi det datum när vi skulle lämna, men vi får lov att gå nä- [skratt] ——— när döden kommer så får vi lov att följa med. *So I have* ——— vi äger (inte) *we don't own nothing, we don't own ourselves, see . . .*
- (2) Och så då kommer vi med en ——— alldeles som en hoper ——— äpplamaskar in och ska försöka göra bättre och ——— vi fördärvar hela skiten, vet du. (X: Jaa). Vi äter *poison*. De reser [raise], *on the commercial* ——— de reser *vegetables*, de reser ——— säd (X: Ja), de reser *corn*, de reser grisar, *on the commercial feed*, ägg, höns, mjölk, *beaf* ——— *and it's a force. They can produce* ———. *I got to talk English now . . .*

Det är uppenbart att i vissa fall användningen av engelska är relativt okontrollerad. Den talandes båda språk råkar i konflikt, de interfererar med varandra i ordets egentliga bemärkelse. Användningen av ordet *air*, efter en avbruten form av *luft*, kan troligen anses utlöst av det tidigare *cubic feet*, en fras som är betydligt vanligare i amerikansvenskt tal än *air*. Likaså kan troligen prepositionsuttrycket *on the commercial* anses utlöst av det *feed*, som följer något senare. Denna s.k. ”triggering” av språkväxling genom vad som föregår eller följer i talet komplicerar tolkningen av amerikansvenska texter. Det kan vara mycket svårt, eller omöjligt, att bakom dylika ”per-

formance-fenomen" hitta de engelska enheter som den talande avsett att använda, att i talet spåra den underliggande kompetensen (Hasselmo 1961; Clyne 1967).

I extrema fall är det bara den lexikaliska kärnan som förblir engelsk. I dylika fall är det möjligt att analysera påverkan på det lexikaliska planet, på det plan där enheterna utgörs av ord och fraser. Men först några ord om förhållandet mellan språkväxling och den form av påverkan som vanligen beskrivs som "lån" från ett språk till ett annat.

Språkväxling och "lån". Vanligen anses ett ord eller en fras från ett annat språk som "lånat" när det fått inhemska fonologisk form och inhemska böjning — i den mån främmande fonologiska drag eller affix inte anses inlånade likaväl som ordet eller frasen. I amerikansvenskan förekommer en mängd ursprungligen engelska ord och fraser som enligt denna tolkning kan sägas ha uppnått "lånestadiet". De är liksom t.ex. *pel/pelen/pelar* "hink" (pail), *tuff/tufft/tuffa* "hårdför" (tough) och *kreddla/kreddlade/kreddlat* "slå med cradle-lie" (cradle) svenska i fråga om fonologisk form och böjning. Men lika vanligt är det att i svensk-amerikaners tal finna ord och fraser som bara delvis anpassats till det svenska systemet, t.ex. ord som är klart engelska i fråga om uttalet men uppvisar svenska böjningsändelser: *judge-ar* [jə'ʃar] "domare" och *waste-a* [wei'sta] "slösa med". I fråga om exemplen kan ytterligare påpekas att stammarna rent segmentalt är engelska men att accenten i båda fallen är den svenska accent 2 (vilket följer av böjningen). Det förekommer också en kombination av engelsk och svensk böjning, nämligen engelsk s-plural med svensk bestämd artikel: *multiplication table-s-en* [møltiplikei`šæntei'bølsøn] "multiplikationstabellerna". I andra fall uppträder engelska ord i helt engelsk form, t.ex. adjektiv utan svensk böjning och preteritum particip med engelsk participböjning och utan svensk adjektivböjning: *nice-Ø* "fin" (t.ex. neutrum singularis eller pluralis) och *disappoint-ed-Ø* "besviken" (t.ex. neutrum singularis eller pluralis).

Det tillhör också bilden, att engelsk form, fonologiskt så väl som morfologiskt och i fråga om formord, i regel förekommer

bara med engelska ord eller fraser. För engelska ord föreligger alltså flera möjligheter: rent svensk form, en rad kombinationer av engelska och svenska drag eller rent engelsk form. För svenska ord kan endast svensk form användas. Även om valet av form för ett visst engelskt ord kan anses relativt fixerat i vissa fall, så att t.ex. rent svensk form eller engelsk fonologisk (segmental) form och svensk böjning är helt dominerande inom talgemenskapen, så kvarstår det faktum att vad det engelska ordförrådet i dess helhet beträffar en rad olika valmöjligheter föreligger. Följande tolkning kan tänkas: om ett engelskt ord väljs kan en engelsk segmental fonologisk form väljas (lexikalisk form); om engelsk segmental fonologisk form väljs för ordstammen kan engelsk böjning väljas; om engelsk böjning väljs kan engelska formord också väljas. Valet av formord är också betingat stegvis inom ramen för meningens frasstruktur; en engelsk preposition kan t.ex. väljas endast om det substantiv som ingår i frasen har försetts med engelsk artikel och engelsk plural, i den mån dessa drag förekommer. Slutligen kan engelska fonologiska regler, t.ex. beträffande tryck och stavelsestruktur, tillämpas på varje sekvens som innehåller endast engelska morfer (representerar endast engelska valmöjligheter).

Den amerikansvenska grammatiken kan med andra ord, vad användningen av engelska lexikaliska element beträffar, ses som innehållande *regler för ett ordnat val av engelska drag*. Det är inte nödvändigt att se påverkan bara som en fråga om "lån" eller språkväxling; den kan ses som ett val bland kombinationsmöjligheter, ett val reglerat av klart definierbara regler. Vidare kan hela det engelska ordförrådet anses tillgängligt. Det är inte nödvändigt att dra en godtycklig gräns mellan engelska lexikaliska element som överförts och element som inte överförts till amerikansvenskan. Även om vissa kombinationsmöjligheter är klart dominerande i fråga om vissa ord, och även om bara vissa engelska ord observeras i svensk-amerikaners tal, så besitter den tvåspråkige svensk-amerikanen en kompetens som gör det möjligt att utnyttja alla engelskans resurser under ett samtal där svenskan är grundspråket. Inom ramen för denna kompetens kan sedan t.ex. lokala, stilistiska

eller genremässiga tendenser till normering beskrivas.

En tolkning baserad på ett ordnat val av engelska drag betonar spänningen mellan den tvåspråkiges båda språk. Den ständigt närvarande engelskan utövar ett tryck på den talande när han talar svenska. I olika sammanhang väljer han olika alternativ, men alternativen är reglerade av de antydda reglerna. Inom en viss talgemenskap utbildas normer som får formen av en klar dominans för vissa valmöjligheter. Man kan tala om ett centralt förråd av engelska ord som används i svenskan, om att en viss fonologisk och morfologisk form är starkt dominerande hos vissa engelska ord. Men valmöjligheterna existerar även i fråga om engelska ord som visar en stark tendens till inpassning i det svenska systemet. Den engelska modellen finns tillgänglig även för ord som uppnått "lånorordsstadiet" och i vissa situationer kan en mer engelsk form väljas — om inte annat så för att visa att den talande är medveten om att det rör sig om ett ursprungligen engelskt ord.

Tolkningen bygger på en identifikation av de lexikaliska elementen som engelska respektive svenska (Hasselmo 1969 b). En stor del av ordförrådet vållar föga svårigheter i detta avseende; ord identifieras på samma sätt av de flesta medlemmarna av en talgemenskap. Men det förekommer också ord som identifieras på olika sätt. Omidentifiering av ursprungligen svenska ord som engelska förekommer i mycket liten utsträckning, och det är alltså ytterst ovanligt att dylika ord får engelsk form. Ett av de få exemplen på detta är ordet *häger* som av en meddelare behandlas som om det vore engelskt; han alternerar mellan [heigər] och [he:gər]. Enstaka fall av s-pluralis hos svenska substantiv, t.ex. *mil-s* [mi:ls] och *protokoll-s* [prU-tUkøls], får också förklaras som omidentifiering av svenska ord. Ett något större antal ursprungligen engelska ord har i allmänhet omidentifierats som svenska av vissa medlemmar av en talgemenskap. Bland de exempel på detta som framkommit genom användning av ett identifikationstest ingår de tidigare nämnda *pel*, *tuff* och *kreddla*. Dessa ord kan för en del av talgemenskapen sägas ha inpassats i det svenska systemet i så hög grad att de t.o.m. uppnått ett stadium som ligger bortom "lånorordsstadiet". De är liksom ursprungligen svenska ord un-

dantagna från de regler som gör det möjligt att välja engelska drag.

Amerikasvenskans lexikon. I princip är alltså hela det engelska lexikonet tillgängligt för en tvåspråkig svensk-amerikan. Som redan antytts betyder detta inte att hela det engelska ordförrådet kommer till användning. Vilka ord som kommer till användning beror på förhållandet mellan å ena sidan det ursprungliga svenska ordförrådet, med hänsyn tagen till immigranternas ursprung, och å andra sidan den nya socio-kulturella situationen och de resurser som finns tillgängliga i engelskan.

De nya politiska och administrativa förhållandena har lett till att engelsk terminologi har kommit till användning: *government, congress, senator, alderman, sheriff, judge, jury, county, township* ... och otaliga andra termer inom dessa områden ingår i det allmänt använda ordförrådet. Det samma gäller nya ekonomiska förhållanden: *dollar, cent, nickel* (fem cent), *dime* (tio cent), *yard, pint, gallon, business, assessment* ... tillhör också det allmänt använda ordförrådet. En hel rad andra områden kan också nämnas, t.ex. undervisning (*high school, college, schoolboard, graduate* ...), rekreation och sport (*vacation, picnic, baseball, bowling* ...), mat och måltider (*groceries, hamburger, squash, breakfast, lunch, supper* ...), kläder och skodon (*suit, dress ... rubbers, slippers* ...), kyrka (*deacon, trustee, synod* ...), hemmet (*living room, parlor, porch, sink, stove* ...), släkten (*grandma, aunt, niece* ...), landskapet (*prairie, river, creek, field* ...), trädslag (*maple, tamarack, pine* ...) osv.

Inom många områden kan en spänning mellan det inhemska och det engelska ordförrådet konstateras. Vissa svenska ord kunde med lätthet överföras som beteckningar på amerikanska företeelser. Inom jordbruket fortlevde ord för så grundläggande begrepp som att *plöja* och *harva*, i fråga om släkten *syster* och *dotter*, i fråga om kyrkan *präst, predikan* och *bön*, i fråga om landskapet *skog, sjö* och *ö* osv. Beroende på var i USA settlementet låg kunde svenska beteckningar fortleva i olika utsträckning: *gran* och *björk* kom väl till pass i de nord-

ligare områdena men de saknade betydelse längre söderut.

Men de yttre förhållandena är bara en faktor i utvecklingen av ordförrådet. Varför ersätts i större eller mindre utsträckning t.ex. *tall* av *pine*, *kök* av *kitchen*, *åker* av *field* osv.? Förklaringen ligger i det direkta trycket från den engelska terminologin; den utövade sitt inflytande även i fall där det fanns en, till synes, fullgod svensk terminologi. Smärre skillnader mellan svenska och amerikanska förhållanden kan också vara förklaringen. En amerikansk *river* eller *creek* var inte riktigt lik en småländsk *å* eller *bäck*, en amerikansk *moose* eller *deer* var inte riktigt lik en svensk *älg* eller *hjort*. *Grandma* hette *grandma* på engelska och namnet behölls när svenska talades osv. (Jfr Haugen 1953, 372 ff.)

Spänningarna mellan det svenska och det engelska ordförrådet tar sig uttryck i variation. Svenska och engelska motsvarigheter förhåller sig mycket olika till varandra. Inom en viss talgemenskap kan enkla "acceptabilitetstest" visa t.ex. att de svenska djurnamnen *råtta* och *björn* är helt dominanta över sina engelska motsvarigheter *rat* och *bear* och att de engelska *raccoon* och *deer* är helt dominanta över sina svenska motsvarigheter *tvättbjörn* och *hjort*, medan t.ex. *räv* och *fox* och *flädermus* och *bat* inte uppvisar lika tydlig dominans för det svenska eller det engelska ordet (Hasselmo 1969 b). Historiskt sett kan utvecklingen ha gått olika långt inom olika delar av ett semantiskt fält. Synkroniskt kan detta förhållande avspeglas i ett slags stilistisk variation. I den mån t.ex. *tvättbjörn* och *hjort* förekommer alls tillhör de en mera formell stil, en stil som präglas av att man försöker undvika engelsk terminologi; i fråga om t.ex. *räv* och *fox* och *flädermus* och *bat* kan däremot både det svenska och det engelska ordet förekomma i normal, relativt informell stil. En stil som är så "informell" att t.ex. *rat* och *bear* förekommer har inte påträffats — om man inte som "informell stil" räknar situationer där en person växlar ofta, och synbarligen med föga kontroll, mellan de båda språken. I det senare fallet förekommer engelska ord som visar mycket låg godtagbarhet på test ibland i svensk kontext.

Detaljanalys av semantiska fält kan också visa att distinktioner som inte förekommer (eller som döljs av homonymi)

i svenskan förekommer i amerikansvenskan i form av ett val mellan svenska och engelska ord. Det svenska *lätt* om vikt dominerar sålunda helt över det engelska *light*, medan *lätt* i betydelsen "ej svår" ofta ersätts av *easy*: *det var easy-are att göra det*. På samma sätt dominerar det svenska *över* "ovanför" över det engelska *over*, medan *över* "tvärsöver" (och *på andra sidan*) ofta ersätts av *across*: *han gick (a)cross vägen, (de levde (a)cross river-n)*.

Å andra sidan kan också svenska distinktioner som inte förekommer i engelskan (eller som döljs av homonymi) avspeglas i användningen av engelska ord. Det engelska *heavy* förekommer sålunda sällan i stället för det svenska *tung* om vikt, medan *heavy* ofta ersätter *tung/grov* och *tung/tjock* om t.ex. skodon och kläder: *heavy-a skor, heavy-a kläder*. På samma sätt förekommer det engelska *run* mycket sällan i stället för det svenska *springer*, medan det nästan helt ersätter t.ex. *sköta* och *söka* i fraser som *run-a ett store* och *run-a för office*.

I andra fall ersätts svenska ord av engelska endast i vissa funktioner utan att någotdera språket använder olika ord i de olika funktionerna. Som redan nämnts ersätts t.ex. de svenska *och* och *men* ibland av de engelska *and* och *but* som "sekvenssignaler", för att knyta samman meningar, medan de ytterst sällan uppträder inuti meningar: . . . *And sen gick han till California . . . But det blev inte bra heller . . .*

De svenska *ja* och *nej* uppvisar en ganska svåranalyserad situation. *Nej* har nästan helt ersatts av det engelska *no*, medan en form som kan tolkas som det svenska *ja* alternerar med *yes*. Analysen försvåras av att den amerikanska engelskan också har *ja*-liknande former (*yeah . . .*) som möjligen smält samman med det svenska ordet. De båda interjektionerna *uh-huh* "ja" och *huh-uh* "nej" är mycket frekventa.

Slutligen kan nämnas att vissa engelska ord visar ett ganska starkt beroende av andra engelska ord, medan andra är relativt oberoende av kontexten i denna bemärkelse. *Good* och *bad* förekommer t.ex. betydligt oftare i fraser som *pretty good*, *no good* och *too bad* än ensamma i en svensk kontext. Ett adjektiv som *social* är starkt knutet till fraser som *social security*, *social welfare . . .*

De exempel som använts hittills har alla varit av en enda typ: engelska ordstammar som används i svenskan. Denna form av påverkan är emellertid inte den enda. Det förekommer också en form av påverkan som består av att ett inhemskt ord får en något förändrad betydelse på grund av formell och/eller semantisk likhet med ett engelskt ord. Utan att någon ny ordform införs sker det en omstrukturering av ett svenskt semantiskt fält enligt engelsk modell.

En typ av "blandlån" (loanblends) innebär att båda de nämnda formerna av påverkan förekommer: ett ord eller en fras består delvis av engelska, delvis av svenska ordstammar och/eller avledningsändelser. Sammansatta ord kan bestå av ett engelskt första led och ett svenskt andra led, eller vice versa: *living-rum*, *boarding-hus*; *hus-cleaning*, *ner-stairs* (downstairs). Engelska ordstammar kan också förses med svenska avledningsändelser. *Are*-avledningar är mycket vanliga, t.ex. *lawnmow-are* "gräsklippare", *bartend-are*, *peddl-are* "gårdfarihandlare". De förekommer också där den engelska ordstammen inte utgör ett verb, eller en verbfras, t.ex. *batchl-are* (av bachelor) "ungkarl". Avledningar på *-het* kan produceras ganska fritt med engelska adjektiv, t.ex. *tough-het*, *foxy-het* (*fox-ig-het*) etc. Adjektivavledningar på *-full* och *-ig* kan också anses förekomma även om det ofta är omöjligt att avgöra om engelsk eller svensk avledning avses: *care-full* "noggrann", "försiktig", *eas-ig* "lätt". Om tillägget av *-a* på engelska verb anses som avledning hör också en rad engelska verb hemma här: *husk-a* "rensa majs", *cut-a* "slå", "skära", *fix-a* "laga", "ordna" etc. "Blandfraser" kan bestå av ett svenskt verb och ett engelskt substantiv t.ex. *ta care av* "ta hand om"; engelska verb med svensk partikel förekommer rikligt, t.ex. *mix-a ihop* "blanda ihop", *monk-a runt* (monkey around) "pyssla med något" etc. och *sneak-a iväg* "smyga sig iväg".

De egentliga s.k. översättningslånen (loanshift), särskilt avledningarna, sammansättningarna och fraserna (loanshift creations), skiljer sig från "blandlånen" bara genom att de engelska modellerna följs utan att något engelskt ord används. En sammansättning som *gravgård* "kyrkogård" baserar sig alltså på det engelska *graveyard*, *stråbär* "jordgubbe" på *strawberry* och

bäddrum "sovrum" på *bedroom*. Fraser bildade på samma sätt förekommer ofta. De kan utgöras av nominalfraser som *nästa dörr* (next door) "huset intill" och *gamla landet* (the old country) "ursprungslandet (Sverige)" och verbalfraser som *stänga/öppna upp* (close/open up) "stänga/öppna", *förlora hjärtat i* (lose one's heart in) "bli helt intagen av" och *vara väl av* (be well off) "vara förmögen". För t.ex. ett verb som *taga* kan en hel rad nya fraskontexter förekomma: *taga fördel av* (take advantage of), *taga intresse i* (take an interest in), *taga nöje i* (take pleasure in), *taga sjuk* (take sick), *taga kallt* (take cold) ... förutom en rad nya användningar av fraser som också finns i svenskan: *taga in* (take in "passa på att göra något", t.ex. take in a concert "passa på att gå på konsert"), *taga ut* (take out "bjuda ut", t.ex. take out a girl "bjuda ut en flicka") ... I själva verket kan hela metaforinventariet i en text eller ett samtal utgöras av mer eller mindre löst sammanknutna översättningslån. Jfr användandet av engelska rutiner genom språkväxling. Avledningar kan också i vissa fall betraktas som översättningslån, t.ex. *lag-are* (lawyer) "advokat", *kann-eri* (cannery) "konservfabrik" och *vind-ig* (windy) "blåsigt".

Besläktade med dessa översättningslån är de betydelseförskjutningar, som kan iakttas i fråga om inhemska ord och fraser (loanshift extensions). Ett ord eller en fras tolkas i enlighet med en engelsk modell, dess betydelseinnehåll blir mer likt eller identiskt med modellens. Inte minst s.k. internationella ord som svenskan har gemensamt med engelskan utsätts för dylik påverkan. Snart sagt alla internationella ord tycks ha undergått någon förändring i betydelsen. *Student* och *professor* har kommit att beteckna inte bara elever som avlagt studentexamen och akademiska lärare på en viss nivå utan "elev" och "college- eller universitetslärare" i vidsträcktare bemärkelse. *Affär* har fått betydelsen "tillställning", "festlighet", *hospital* betydelsen "sjukhus i allmänhet", *sektion* betydelsen "distrikt på en (amerikansk) kvadratmil", *block* betydelsen "kvarter" och *ränta* betydelsen "hyra". Många ord som inte tillhör kategorin internationella ord har också drabbats av likartade förskjutningar i betydelsen. Bland de talrika exemplen märks föl-

jande verb, vilka fått de antydde nya betydelseerna: *hyra* "anställa", *gå* "färdas", "resa", *se* "träffa, uppsöka", *kalla* "ringa upp" och *leva* "bo". Verben *hata* och *älska* uppvisar ibland en subtil förändring i fråga om intensiteten hos de känslor som uttrycks: känslvidden kan sägas ha utökats till att omfatta milt ogillande och milt gillande såväl som hat och kärlek: *jag hatar det här vädret; jag älskar att simma*.

De förskjutningar i systemet som här något lösligt uttryckts i form av förändringar av "betydelsen" kan i vissa fall uttryckas mer exakt som förändringar av de semantiska och syntaktiska särdragen hos vissa lexikaliska enheter. Den förändring som drabbat ett ord som *hyra* kan alltså uttryckas inte bara som ett tillägg av betydelsen "anställa" till den tidigare betydelsen "mot betalning förvärva nyttjanderätten till någonting"; den kan också uttryckas som en förlust av det särdrag, eller den del av ett särdrag, som begränsade användningen av ordet till "icke-mänskligt objekt": *han hyrde en dräng*. (Jfr Ureland 1970.)

De förändringar som kan iaktas beträffande särdragen hos svenska lexikaliska enheter kan röra inte bara "betydelsen" utan också vad som traditionellt behandlats under rubriken "syntax". Men i trängre betydelse innebär det ingen "syntaktisk" förändring, när t.ex. ett svenskt intransitivt verb uppträder transitivt i amerikansvenskan. De båda kategorierna ingår i båda språkens syntax. Förändringen har bara att göra med behandlingen av ett visst svenskt ord. Dylik påverkan kan alltså här tas med under rubriken Lexikon.

Några exempel. I svenskan tillhör substantivet *strå* kategorin individua, räknebara substantiv. I amerikansvenskan förekommer det ibland i betydelsen "halm" under inflytande av engelskans *straw*. Denna förskjutning innebär också att ordet får draget [+individuum] utbytt mot draget [-individuum]: *allt strået var borta*. Detta drag har inget att göra med den kontext i vilken ordet förekommer. Kategorierna transitiv och intransitiv har däremot att göra med den kontext i vilken ett verb förekommer. I amerikansvenskan kan vissa verb som i svenskan är intransitiva uppträda som transitiva: *han växte havre, han arbetade field-en (filen), han exploderade det med en hammare*

och *han blev svuren in*. I många fall uppträder verb som i svenskan har preposition utan preposition i amerikansvenskan och vice versa; återigen rör det sig om ett särdrag som har att göra med den kontext i vilken ett verb uppträder. I *han kunde inte svara den frågan* och *han gifte henne* (för *gifte sig med*) saknar verbet preposition, där svenskan fordrar en dylik; i *han opererade på honom* har verbet fått preposition där en dylik saknas i svenskan. På samma sätt kan verb som i svenskan är reflexiva förlora och verb som inte är reflexiva erhålla detta drag; *han lär engelska* (vilket kan motsvara inte bara det svenska reflexiva *lär sig*, utan också *han undervisar i engelska*), *han gifte henne*, *han hyrde ut sig till en farmare*. Andra förändringar har att göra, inte med förekomsten av objekt eller preposition eller med reflexivtransformationen, utan med vad för slags objekt eller subjekt verbet tar. Exemplet *hyra* med mänskligt objekt har redan nämnts. Verbet *köpa* uppvisar en motsatt förändring beträffande subjektet; i svenskan krävs ett mänskligt subjekt (eller ett subjekt som representerar en grupp människor, t.ex. bolaget), men i amerikansvenskan förekommer också som subjekt substantiv som är "icke-levande": *en dollar (daler) köper inte mycket nu* (a dollar doesn't buy much now). En mycket vanlig form av påverkan är också ett utbyte av preposition enligt engelsk modell. De utbytta prepositionerna kan vara knutna till substantiv: för *exempel*; till adjektiv: *tokig för musik* (crazy for music); eller till verb: *han längtar för henne* (he longs for her).

Liksom de engelska ordstammarna som uppträder i amerikansvenskan utgör de olika förskjutningarna av "betydelsen" och/eller de syntaktiska egenskaperna en aspekt av den stilistiska variationen. En meddelare som regelbundet använder uttrycket *väl av* (well off) kan ibland använda uttrycket *förmögen* — inte sällan med tillägget "som det heter på riktigt svenska". Trots att *gå* används allmänt i sammanhang som *han gick till Sverige* och *han gick med train-et*, så förekommer *gå* också, omväxlande med *fota* och *travla*, i den speciella betydelsen "gå till fots": *de kunde inte köra, de fick lov att gå*. Men både *förmögen* och *gå* "gå till fots" kan anses tillhöra en något mera formell stil (t.ex. en stil avsedd för "hemmasvenskar") än *väl*

av och *fota, travla*. På det hela taget är dock omstrukturen svårare att upptäcka för de tvåspråkiga än användningen av engelska ordstammar. De förskjutningar som t.ex. verben *gå, se* och *leva* utsatts för identifieras av somliga som engelsk påverkan, men även i situationer där användningen av engelska ordstammar hålls till ett minimum, eller utmärks som "engelska lån" med fraser som "som vi säger här i Amerika", så visar det sig svårt för meddelarna att undvika översättningslånen. I många avseenden utgör alltså omstrukturen en viktigare och mera genomgripande förändring av svenskan än den mera påtagliga användningen av engelska ordstammar.

Syntax. Den kopiering av engelsk fraseologi, som ligger bakom de exemplifierade förändringarna av särdrag hos lexikaliska enheter, kan naturligtvis också leda till förändringar som är "syntaktiska" i mer egentlig bemärkelse, förändringar som har att göra med grammatikens kategorier, med dess transformationsregler eller med dess förråd av formord och affix utan direkt anknytning till lexikaliska enheter. (Eftersom den syntaktiska behandlingen av engelska ordstammar är intimt förknippad med vissa syntaktiska förändringar kommer den också att behandlas under rubriken Syntax trots att frågan i stor utsträckning gäller de syntaktiska drag med vilka enskilda engelska ordformer förses.)

Först nominalfrasen. Den väsentliga olikhet i fråga om artikelbruket som består i att svenskan men inte engelskan har en enklitisk bestämd artikel har inte lett till någon förändring i amerikansvenskan. Användning av framförställd artikel i stället för enklitisk förekommer ytterst sällan. Vissa mindre förskjutningar är däremot vanliga. Den regel som förhindrar att bestämd artikel utsätts framför *samma* i svenskan tillämpas inte alltid: *det är den samma boken jag har*. Likaså kan det sägas att den fakultativa regel som tillåter artikellöshet framför t.ex. *höger* och *vänster* mycket sällan tillämpas; *den högra armen* blir vanligare än *högra armen*. I båda fallen torde det vara möjligt att tala om förlust av en regel i svenskan.

Även bruket av obestämd artikel företer en utveckling som kan tolkas som regelförlust. Skillnaden mellan "bestående" och

”tillfällig klass” upprätthålls alltså inte alltid, utan obestämd artikel utsätts i fraser som *han är en snickare, en svensk* likaväl som i fraser som *han är en tosing*.

Smärre förskjutningar kan också iakttagas i fråga om användningen av possessiva pronomen i förhållande till bestämd artikel: *han tvättade sina händer* (he washed his hands) kan ersätta *han tvättade händerna*. Den mera påtagliga förändring som består i att icke-reflexiv form av possessivpronomenet används i stället för reflexiv är ovanlig utom hos personer i senare generationer med begränsade kunskaper i svenska: *han tog hans hatt och gick* (för *sin hatt*). I det senare fallet torde det återigen röra sig om regelförlust.

Enstaka fall av genusbyte hos svenska substantiv förekommer, men det rör sig inte om någon allmän omstrukturering av genussystemet. Inte heller har någon allmän förändring konstaterats i fråga om kopieringen av genus- eller pluraldraget från substantiv till adjektiv (eller i fråga om adjektivets bestämda form), nämligen vad svenska adjektiv beträffar. De fall av ändelselöshet som påträffas tillhör senare generationer och personer som har mycket begränsade kunskaper i svenska. En ändelselöshet, som skulle kunna tolkas som en blockering av den transformation som kopierar genus- och pluraldraget hos ett substantiv till ett adjektiv i attributiv eller predikativ ställning, förekommer däremot hos engelska adjektiv. Den tolkas emellertid enligt den föreslagna modellen för ett ordnat val av engelska drag som ett val av engelskt $\emptyset$ i stället för svensk ändelse. Denna lösning är motiverad av den omständigheten att ändelselöshet hos svenska adjektiv är synnerligen begränsad.

En relativt vanlig företeelse är förskjutningen i användningen av det interrogativa pronomenet *vad* från enbart nominal till nominal och adjektivisk funktion i enlighet med det engelska *what*; *vad* ersätter det svenska *vad* för: *vad plats kommer han ifrån?*

Tendensen att inkorporera engelska determinantord med amerikansvenskan är mycket svag, dvs. deras användning med svenskt lexikaliskt material och/eller böjning, inte deras användning enligt reglerna för ett ordnat val av engelska drag.

Vad beträffar t.ex. artiklarna kan tendensen sägas vara helt frånvarande. Vissa engelska ord som åtminstone perifert kan räknas till determinantorden förekommer dock i svensk kontext, t.ex. *kind of* och *plenty*: *det var kind of en yx, där var plenty fisk*. (Motsvarande ord förekommer också i andra konstruktioner: *det var kind of roligt, det var plenty roligt*.)

Så till verbalfrasen. Inga påtagligare förändringar har drabbat det grundläggande tempus- och aspektsystemet. Verben böjs enligt svenska regler i presens och preteritum och de svenska particip- och supinumformerna är väl bevarade. Återigen är det dock nödvändigt att skilja på svenska och engelska ord. Engelska verb förekommer ofta med engelsk böjning, nämligen vad gäller perfektparticip (och den form som motsvarar den svenska supinumformen). Liksom i fråga om de engelska adjektiven som kunde förekomma med engelsk böjning (dvs. utan böjning), kan här en förklaring baserad på ett ordnat val av engelska drag tillgripas. Det svenska systemet har inte förändrats, men det är möjligt att välja engelsk böjning för engelska verb. För de finita verben gäller då att hela verbalfrasen, inklusive bestämmingar, måste vara engelsk: *han — prefer-ed to do it that way* men inte **han — prefer-ed — att göra det den vägen* kan anses "grammatisk". Particip- och supinumformerna står friare gentemot resten av en mening än de finita verbformerna. Engelsk böjning är mycket vanlig: *de blev destroy-ed*. Reglerna för ett ordnat val av engelska drag föreskriver här också att om engelsk participböjning väljs måste engelsk adjektivböjning också väljas: *de blev destroy-ed-Ø* men inte **de blev destroy-ed-a* kan anses 'grammatiskt'.

Den engelska progressivformen på *-ing* saknar direkt motsvarighet i svenskan. Varje tendens att inkorporera denna form med amerikansvenskan saknas vad svenska verb beträffar: **han är läs-ande* såväl som **han är läs-ing* måste anses fullständigt "ogrammatiskt". Enstaka exempel på fraser som *hur det är coming out* och *vad är going on* förekommer i talet, men de bör tolkas i enlighet med reglerna för valet av engelska drag, inte som en förändring i det amerikansvenska verbsystemet.

Smärre förskjutningar i hjälpverbssystemet kan påpekas. *Ha* att i fraser som *han hade att göra det* (he had to do that) är

ganska vanligt, men omväxlar med *måste*, *få lov' att*, *vara tvungen*. *Vara* har i ganska stor utsträckning blivit allena-rådande i passivkonstruktioner. Det förekommer alltså i t.ex. *han var konfirmerad igår* (he was confirmed yesterday) såväl som i *han var omtyckt av alla*.

Varje tendens till inkorporering av engelska hjälpverb med det svenska systemet saknas.

En av de få förändringar beträffande verbets bestämmningar som påträffats är bruket av objektsformen av personliga pronomina efter *vara*: *det är mig*, *det var min bror och mig*. Bruket är dock mycket begränsat. Den tolkning som ligger närmast till hands går ut på att den kasustransformation som i svenskan producerar objektsformen av pronomina efter transitiva verb och preposition, *han såg mig*, *han sade till mig*, har förenklats i så måtto att den kan tillämpas i den mer generella formen:

$$\left. \begin{array}{l} \{V \\ \text{Preposition} \} \end{array} \right\} \text{Pronomen} \Rightarrow \left. \begin{array}{l} \{V \\ \text{Preposition} \} \end{array} \right\} \text{Pronomen Kasus}$$

Men i denna form, eller i fråga om den del av transformationen som gäller icke-transitiva verb, är transformationen fakultativ. Det är möjligt att den stilistiska variation i engelskan som rör valet av subjektiv- eller objektsform av pronomina med icke-transitiva verb avspeglas i amerikansvenskan. Under alla omständigheter tycks inte det stadium (den stil), där en omstrukturering anses ha ägt rum så att objektsformen av pronomina blir lexikonform, vara representerat i amerikansvenskan. Inga former som motsvarar det engelska (låg stil) *him and me did it* har påträffats.

Den påverkan som drabbat prepositionerna har redan nämnts i anknytning till Lexikonet. En enda preposition, *across* (vanligen i formen [kra:s]), förekommer allmänt: *han gick (a)cross vägen*, *han levde (a)cross river-n*. Prepositionen *by* förekommer regelbundet i uttryck som *tio-by-tolv* "tio gånger tolv (om ytvidd)" i vissa varianter av amerikansvenskan, men inte i betydelsen "bredvid" eller "av". Andra prepositioner förekommer i svensk kontext bara i undantagsfall.

Bland de omstruktureringar av prepositioner utan direkt an-

knytning till ett visst substantiv, adjektiv eller verb, som förekommer kan nämnas *i* och *för* i tidsuttryck som: *han kom i 1910, han har varit här för tio år*. Förlust av *för* i *för* — *sedan* är också mycket vanlig: *han kom tio år sedan* (he came ten years ago).

Slutligen några exempel som hör hemma på meningsplanet. De transformationer som reglerar ordföljden har påverkats av engelskan. Detta gäller både s.k. rak och omvänd ordföljd och placeringen av adverbial. I båda fallen kan en förenkling antas föreligga. Rak ordföljd förekommer sålunda ibland i amerikansvenskan även om annan satsdel föregår subjektet: *i 1910 två pojkar kom hit*. I fråga om placeringen av adverbial, så har transformationerna förenklats i så måtto att skillnaden mellan huvud- och bisats inte alltid observeras: *han aldrig reste till Sverige*.

En mycket vanlig form av påverkan gäller den infinitivtransformation, som ligger till grund för amerikansvenska satser som: *han visste inte vad att göra, hur att göra det*. Transformationen innebär att subjektet i en underliggande sats stryks och att det finita verbet ersätts av en infinitiv. I svenskan tillämpas denna transformation inte på interrogativa satser, däremot i engelskan.

Andra olikheter mellan språken i fråga om infinitivtransformationerna förekommer också. Satser av typen: *han är säker att vinna* (he is sure to win), med s.k. subjektslyftning, är inte ovanliga.

Vissa engelska konjunktioner förekommer ibland i amerikansvenskt tal. Som redan nämnts används *and* och *but* i någon utsträckning, men huvudsakligen som s.k. sekvenssignaler snarare än för att samordna satser inuti en mening. Den oftast belagda konjunktionen är *because*: *sen så fick jag sluta där, because de hade inget att göra*.

Förändringar i bruket av svenska formord är dock betydligt vanligare än användningen av engelska formord. *Men* i stället för *utan* efter negerad sats är inte ovanligt: *det var inte han men hans bror som kom*. Likaså förekommer förskjutningar i användningen av relativa pronomina och adverb ganska allmänt. Så utelämnas t.ex. ofta *som* i satser som: *han visste inte*

vem kom (he didn't know who came) och *där* ersätts av *var*: *det är platsen var jag var född* (that's the place where I was born).

Återigen kan det konstateras att den påverkan som förekommer innebär smärre förskjutningar i regelsystemet; ofta, om inte alltid, kan den tolkas som en förenkling, ett borttagande av en restriktion, som ingår i de svenska reglerna. Helt nya transformationer, t.ex. den engelska do-omskrivningen, lyser med sin frånvaro.

Inpassningen av engelska substantiv, adjektiv och verb i det svenska morfologiska systemet skall här endast beröras i all korthet.

Förhållandet mellan individuella engelska och svenska ord, formellt och betydelsemässigt, spelar ofta en viss roll i inpassningsprocessen. Enstaka exempel på ett slags stark böjning av engelska verb, t.ex. *kep* som preteritum av verbet *keep-a* [ki:pa], kan förklaras på detta sätt. På det hela taget är dock böjningen av engelska ord mycket regelbunden. Verb böjs enligt 1:a konjugationen, t.ex. *beta/bettade/bettat* "slå vad" (bet) och adjektiv får den icke-omljudda formen i komparativ och superlativ, t.ex. *smart/smartare/smartast*.

Substantiven måste först tilldelas genus. Tillgängliga studier visar att ungefär en femtedel av de engelska substantiven får neutralt genus, resten uttralt (Haugen 1953, 440 ff. och Hasselmo 1961, 181 ff.). Denna fördelning, och liknande fördelning i andra språk, har förklarats genom en princip som går ut på att de engelska orden förses med neutralt genus endast om direkt association till ett neutralt inhemskt ord föreligger, medan resten får uttralt genus, det genus som anses "dominant". I många fall kan det dock vara svårt att fastställa de faktorer som ligger bakom neutralt genus. Genusvariation visar också att formella och betydelsemässiga drag kan tolkas på olika sätt.

Om genustilldelningen anses som primär kan den, tillsammans med substantivets form, sägas bestämma vilken pluralböjning som skall användas. Bland de uttrala substantiven är 2:a deklinationen rikligast representerad, bland de neutrala 5:e deklinationen. Olika slags stammodifikation ingår i valet av deklination. Så förekommer t.ex. former som *teach-a/teach-or*

”lärarinna” (teacher), där det engelska *-er* utbyts mot det svenska *-a* på formella och semantiska grunder (stark kvinnlig dominans bland lärarna) och *shant(y)-e/shant(y)-e-n* [ʃa`ntə] ”skjul” (shanty), där det engelska *-y* utbyts mot det svenska *-e* och ordet fått neutralt genus (troligen genom sin likhet med ett ord som *skyle*, vilket också förekommer i många samhällen).

Den enda engelska ändelse, som har betraktats som inkorporerad med det svenska böjningssystemet, är pluraländelsen *-(e)s*. Denna tolkning kan möjligen undvikas. I vissa fall tillhör den ursprungliga ändelsen ordets stam i amerikansvenskan, nämligen när singularformen också uppvisar *-(e)s*, t.ex. *en car-s* ”en bil”, *en trap-s* ”en fälla” (trap). Där *-(e)s* förekommer bara i pluralis, kan det förklaras genom reglerna för ett ordna val av engelska drag: ändelsen förekommer uteslutande med engelska substantiv. Även kombinationen *-(e)s* plus svensk enklitisk artikel kan förklaras genom dessa regler, eftersom plural- och bestämdhetsböjningen utgör olika stadier i valet av engelska och svenska drag. Pluraländelsen *-(e)s* kan väljas med engelska substantiv; valet av engelsk eller svensk artikel är sedan öppet: t.ex. *cabin-s-en* ”småstugorna” (cabins) och *the cabin-s* är båda ”grammatiska” enligt reglerna för ett ordnat val av engelska drag.

Fonologi. Liksom i fråga om lexikon och syntax är det vid tolkningen av fonologin möjligt att utgå från ett spänningsfält, där en svensk dialekt utgör den ena, en variant av amerikansk engelska den andra polen.

Grundläggande för den fonologiska påverkan är att det ena fonologiska systemet tolkas på grundval av det andra; en svensk tolkning av det engelska systemet leder till en ”svensk accent”, antingen det gäller rent engelskt tal eller behandlingen av engelska ord i svensk kontext, medan en engelsk tolkning av det svenska systemet leder till en ”engelsk accent”. Dessa tolkningar kan uttryckas genom formler: $E/w \rightarrow v/S$ betyder att engelskt *w* ersätts, omtolkas som svenskt *v*, $E/j \rightarrow j/S$ betyder att engelskt *j* ersätts, omtolkas som svenskt *j* osv. (jfr Haugen 1956, 45). I många fall kompliceras formlerna av att

identifikationerna är beroende av kontexten; initialt *j* kan alltså ersättas av *j*, medan finalt *j* ersätts av kombinationen *dj* osv. De regler, som kan uppställas för denna fonologiska substitution, kan anses ingå i en fullständig amerikansvensk grammatik (Hasselmo 1961, 82 ff.).

Reglerna för ett ordnat val av engelska drag rör också fonologin. Även om en person inte strängt upprätthåller den ursprungliga skillnaden mellan engelskt och svenskt uttal, så är det mestadels möjligt att skilja mellan hans privata "engelska" och "svenska" uttal: svenskt uttal kan väljas både för svenska och engelska ord, engelskt uttal bara för engelska ord. De engelska drag som förekommer enligt dylika regler bör inte räknas som ingående i en amerikansvensk fonologi. Till denna hör endast drag, som också förekommer allmänt vid uttalet av svenska ord.

Som antyts ovan måste åtskillnad göras mellan den segmentala formen och de fonologiska regler som ger en viss sekvens dess slutgiltiga fonetiska form. Det är alltså mycket vanligt att ett engelskt ord behåller en engelsk segmental form, men att svenska fonologiska regler tillämpas, t.ex. regler som tilldelar ett ord dess accent.

Om t.ex. de engelska segmenten *r* och *l* förekommer regelbundet både i engelska och svenska ord måste de anses ha inkorporerats med det amerikansvenska systemet. Detsamma gäller de fonologiska reglerna. Det förekommer fall, där den svenska accent 2 helt lyser med sin frånvaro. Dessa fall kan tolkas som exempel på en "förenkling" av det svenska systemet genom engelsk påverkan.

Även inom mycket begränsade talgemenskaper och inom samma generation, ja, hos samma person i olika situationer, påträffas avsevärda olikheter i uttalet. En tredjegerationare kan mycket väl tala svenska utan påfallande engelsk påverkan, medan en förstagerationare kan ha lagt sig till med många av de drag, som associeras med en "amerikansk accent". Det är därför i fråga om fonologin liksom i fråga om lexikonet och syntaxen fördelaktigt att använda en tolkning, som räknar med variation inom ett definierbart spektrum snarare än med en enda amerikansvensk norm. Den tvåspråkige svensk-amerikanen

lever fonologiskt lika lite som i andra avseenden i två isolerade världar; han lever i spänningsfältet mellan två världar.

Bibliografi

- Andreen, G.* 1900. Det svenska språket i Amerika. Verdandis småskrifter 87, Stockholm.
- Carlson, J. S.* 1923. Hvarför böra vi bibehålla och bevara, vårda och bruka svenska språket i Amerika? (Minneapolis).
- Clyne, M.* 1967. Transference and Triggering. Nijhoff, The Hague.
- Fishman, J. A.* 1966. Language Loyalty in the United States. Janua Linguarum Series Maior 21. Mouton & Co., The Hague.
- Hasselmo, N.* 1961. American-Swedish: A Study in Bilingualism. Unpublished Ph. D. dissertation, Harvard University.
- 1963 a. Language displacement and language influence in Swedish America, *The Swedish Pioneer Historical Quarterly*, vol. XIV, no. 2, 62—84.
- 1963 b. Language in exile. Dowie, J. I. and E. M. Espelie (eds.), *The Swedish Immigrant Community in Transition*. Augustana Historical Society, Rock Island, Ill., 121—146.
- 1969 a. How can we measure the effects which one language may have on the other in the speech of bilinguals? Kelly, L. G. (ed.), *Description and Measurement of Bilingualism: an international seminar*. University of Toronto Press, Toronto, Canada, 121—141.
- 1969 b. On diversity in American-Swedish. *Svenska landsmål och svenskt folkliv*, 92, 53—72.
- 1970. Code-switching and modes of speaking. Gilbert, G. (ed.), *Texas Studies in Bilingualism*, Berlin, de Gruyter & Co, 179—210.
- Haugen, E.* 1953. *The Norwegian Language in America*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- 1956. *Bilingualism in the Americas: A Bibliography and Research Guide*. American Dialect Society, University, Alabama.
- Hedblom, F.* 1962. Om svenska folkmål i Amerika. Från Landsmåls- och Folkminnesarkivets bandinspelningsexpedition 1962. *Svenska landsmål och svenskt folkliv*, 85, 113—157.
- 1963. Hos hälsingar i Bishop Hill. Från en Amerika-resa 1962. *Hälsingerunor 1963*, 12—20.
- 1965. Bandinspelningsexpeditionen till Svensk-Amerika 1964. *Svenska landsmål och svenskt folkliv*, 88, 1—34.
- 1966. Den tredje inspelningsexpeditionen till Svensk-Amerika. *Svenska folkmål och svenskt folkliv*, 89, 97—115.
- 1969. Amerikasvenska texter i fonogram. *Svenska landsmål och svenskt folkliv*, 92, 1—52.

- och G. Nyström 1966. Från Älvdalen i Mellanvästern. Dalarnas hembygdsbok 1966, 97—106.
- Lund, G. 1960. The story of the language problem. Lutheran Companion, 25, June 22, 14 ff.
- Nelson, H. 1943. The Swedes and the Swedish Settlements in North America I. Lund.
- Person, J. 1912. Svensk-amerikanska studier. Augustana Book Concern, Rock Island, Ill.
- Skarstedt, E. 1917. Svensk-amerikanska folket. Stockholm.
- Stephenson, G. M. 1932. The Religious Aspects of Swedish Immigration. Minneapolis.
- Telleen, J. 1895. The language question. Augustana Journal, April.
- Ureland, S. 1970. Preliminary report on Texas-Swedish research 1968—69. Benediktsson, H. (ed.), The Nordic Languages and Modern Linguistics. Visindafélag Íslendinga, Reykjavík.
- Weinreich, U. 1953. Languages in Contact. Publ. of the Linguistic Circle of New York, 1, New York.
- Zetterstrand, E. A. 1904. Engelskans inflytande på det svenska språket. Ungdomsvännen, 179 ff., 204 ff. och 243 ff.